INTERVIURI

De vorbă cu Adrian Enescu

Andra Frăţilă

”Compozitorul stă într-o “chilie“ (camera de lucru, studio). Acolo, frecvențele - muzicienii le alintă spunându-le “note”, le-au dat și nume, ca să nu le uite - se combină savant și subliminal. Așa iau naștere cântece, simfonii sau alte “povești muzicale”. Fiecare sunet nou înseamnă o victorie pentru compozitor... Pe termen scurt, câștigător este publicul (acceptă sau nu produsul). Atemporal este, însă, doar compozitorul.”

Critica îl situează pe Adrian Enescu printre primii compozitori români de muzică electronică, cu un start la începutul anilor 70 când România încă se afla sub regim comunist.
Adrian Enescu a absolvit Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București și a fost studentul lui Aurel Stroe și al lui Alexandru Pașcanu.

”Nu e o tragedie dacă numele lui nu-ți sună prea familiar sau dacă nu ai auzit absolut deloc despre el; lumea ar fi tot la locul ei. Câteva website-uri îi atribuie compozitorului Adrian Enescu rolul de pionierat în muzica electronică de la începutul anilor '70, când România era încă afundată în canoanele regimului comunist. Printre realizările lui se numără muzici pentru balet în Italia, Australia și Japonia, muzică pentru teatru în Romania, Olanda, Belgia, Japonia, Australia, Canada,

Columbia și Costa Rica, muzică pentru peste 65 de filme românești dar și jazz, muzică electroacustică sau simfonică". (www.theattic.com)

Andra Frațilă: Ați fi avut cu siguranță succes la Hollywood, de ce ați rămas în București, România?

Adrian Enescu: Dar tu de ce nu ai rămas? De ce ești încă în București, România? Ce mai cauți aici? Se vede că nu ai fost niciodata în cercurile artistice din SUA, printre cei care gândesc businessul American, mondial chiar. Nu ai fost nici prin studiourile, conservatoarele de muzică, nu ai interacționat cu cei care "fabrică" showbusinessul (mă refer aici la muzica simfonică, de jazz, muzica de film sau entertainment) din New York, Los Angeles, Boston sau San Francisco. Eu am avut șansa să am o bursă Fulbright în SUA, am fost audient al conservatorului din Palo Alto dar nu pe această experiență se bazează argumentul meu și îți dau un simplu exemplu, absolut aleator: Italia a dat un prolific, talentat și un bun "meseriaș" al muzicii de film, pe Ennio Morricone. Absolvent al conservatorului din Berlin-Germania, coleg cu Karlheinz Stockhausen, el s-a întors în Italia și împreună cu Nino Rota, cel care a compus muzica pentru filmele lui Fellini, și alți compozitori/performeri au creat "Gruppo di Improvvisazione Nuova Consonanza", grup de avant-garde free improvisation. În timpul lungii sale cariere a compus în America muzică pentru două filme : "Once upon a time in America", regizor Sergio Leone (acest titlu este singurul film pe care l-a făcut în America), și el un alt *italiano vero* cu care a mai lucrat "The Good, the Bad and the Ugly", „For a Few Dollars More", „A Fistful of Dollars", hituri ale cinematografiei mondiale. Încă un exemplu este și muzica pentru filmul "The Mission" în colaborare cu Roland Joffé, regizor englez, acceptat, rar, la Hollywood. Acum, la apropape 90 de ani, Morricone a compus muzica pentru "The Hateful Eight", regizor Quentin Tarantino, pentru care a obținut, în sfârșit, premiul Oscar în 2016. Iar povestea lui Morricone nu este singulară. Mai sunt multe istorii din cetatea filmului Hollywood sau din studiourile Astoria/New York. Ceea ce vreau să spun este că a PĂTRUNDE în showbusinessul american înseamnă foarte multe întrebări cu răspunsul în plic. În primul rând înseamnă să ai relații…multe relații…

A.F.: Iar aceste lucruri, istorii, v-au descurajat?

A.E.: Să nu mă înțelegi greșit, nu sunt un tip laș, ba din contră! Mă descriu ca un om lucid. Încerc doar să nu umblu după cai verzi pe pereți. Eu m-am simțit împlinit făcând muzică de film. Întotdeauna mi-a placut fenomenul audio/video. În România am compus muzică pentru 65 de filme iar fiecare dintre ele a reprezentat un experiment (vizând stilul de muzică, ansamblul orchestral utilizat, modul de a gândi vizualul, tenacitatea în a-mi susține teoriile despre muzică și editarea ei pe film). De acest palmares sunt mândru.

A.F.: Așadar, nu contează cu adevărat unde trăim, ci mai degrabă felul în care noi ne construim povestea?

A.E.: Cred în globalizarea din artă. Fiecare creator vine cu genele sale. În final, rezultanta este o operă a pământenilor. Ei sunt și mesagerii și cei ce așteaptă solul, în același timp. M-am simțit întotdeauna european, aşa că nu am avut motive reale să emigrez. Cu toate că trăiam în Romania eram în același timp în Europa, adică acasă. De multe ori m-am gândit: cu ajutorul culturii și prin cultură am fost european dintotdeauna! Dar nu eram liber, mă refer la înţelesul, la traducerea exactă a cuvântului libertate. Nu am frați sau surori, părinții nu prea puteau să-mi cumpere jucării sau jocuri. Locul unde trăiam cu adevărat era în poveștile pe care le citeam. Eram în Est dar inima era în Vestul cel mai îndepărtat sau “miazănoapte cel mai îndepărtat” cum se spunea în acele cărți. Rătăceam amețit prin pajiști de cuvinte, păduri virtuale, păduri de cuvinte, colibe de cuvinte. Ceea ce mă înconjura atunci chiar nu avea importanță.

A.F.: Mai povestiți-mi despre copilărie...

A.E.:În copilărie fugeam de la școală, luam un bilet la Cinema „Lia” de pe Grivița și stăteam acolo toată ziua. Mă împrietenisem cu proiecționistul cinematografului care-mi dădea tăieturi din rolele de film, fotograme, pe care le proiectam pe perete cu ajutorul unui diapozitiv și o inginerie savantă cu cabluri legate de picior, cu care schimbam fotogramele. Uitându-mă la ele, cântam la acordeon comentând muzical imaginile. Aceea a fost prima mea muzică de film. Interesant este că, mult mai târziu am vazut un film italian care se numește „Cinema Paradiso”, cu o muzică foarte inspirată scrisă de Morricone. Filmul spune povestea unui băiețel dintr-un sat sicilian care se împrietenește cu proiecționistul

cinematografului. Acesta îl primește la el în cabină, îi arată cum funcționează aparatele. Proiecționistul moare într-un incendiu. Copilul, acum un om matur, un regizor de film important, găsește o rolă de film cu toate secvențele-săruturi, lipite una după alta, scenele cenzurate de preotul satului, descoperind încă o dată sensibilitatea mentorului său. Am rămas năucit când am văzut filmul. Mă gândeam „uite, domnule, cum poveștile sunt aproape aceleași peste tot în lume."

A.F.: Ce nostalgii aveți, dacă aveți? Ce amintiri frumoase, ce oameni frumoși ați întâlnit în studenție, tinerețe?

A.E.: Eu m-am apucat de muzică din nevoia de frumos dar și din nevoia unei disciplini interioare. Eu m-am apucat de muzică din nevoia de a duce bătălii pe care să le câștig. Ascultând muzică am cunoscut oameni care au compus de-a lungul timpurilor și care au simțit și ei nevoia de frumos. Mulți mi-au devenit prieteni. Ei, acești mânuitori de sunete mi-au arătat adevăratul înțeles al stării de nemuritor și cam cum ar trebui să faci să câștigi bătălii. Pe unele le-am câștigat, pe altele le-am pierdut. În studenție, Maestrul Aurel Stroe m-a dus la centrul de calcul din București. Acolo am văzut pentru prima oară un calculator. Îmi aduc aminte că era imens, cât un perete și am fost fascinat. Acolo am cunoscut și oameni deosebiți printre care și pe Solomon Marcus, o minte liberă și luminată tematic. Am să-l citez, pentru că spusele domniei sale sunt unice: "Cuvântul caracteristic matematicii este "teorema". Etimologia cuvântului provine din greacă și înseamnă "spectacol". Spectacolul are o definiție alarmant de simplă: tot ceea ce poate reține și păstra atenția publicului. "Spectacolul" e numitorul comun în orice profesie!".

A.F.: Când ați știut că vreți să faceți muzică, cu orice preț?

A.E.: Am descoperit muzica de unul singur. Tot ce era ritm și sunet mă fascina. Îmi aduc aminte că stăteam pe podul Basarab și ascultam polifonia care se compunea din ritmurile roților de tren, din aburii scoși de locomotive în combinaţie cu șuieratul grav sau țiuit, cu murmurul oamenilor, cu zgomotul mașinilor. În scurt timp am devenit dirijorul, solistul și compozitorul acestui ansamblu. Iubesc polifonia, nu pot să concep o muzică fără diversitatea și independența vocilor care o compun. Sunt legat de oraș, de aglomerarea urbană cu polifoniile ei savante, bizare, imprevizibile. Când e liniște o iau

razna. Ceasul meu interior a fost programat pentru “Polifonie/un triumf al lumii sonore“. Am ales să fac muzică pentru că “sunetele” sunt o colecție de povestiri spuse cu o voce seducătoare, pline de fantastic, farmec și îndrăzneală. Mă reîntorc mereu la a scrie muzică, ca la un canon necesar, ca la sursă primară în care sunetele dezlănțuie cercuri de înțelesuri, precum o piatră lăsată să cadă în apă. Actul de a compune muzică este un act de imersiune într-o lume plină de conotații, densă și diafană.

A.F.: Cum ați trecut de la pasiune la câștig material?

A.E.: A compune muzică este pentru mine o mare pasiune. Starea de creator de muzică a fost soluția cu care am deschis multe uşi dar și modul meu de a fi. Pentru mine muzica este cea mai frumoasă și complexă artă. Pot să ascult muzică la infinit. A fi compozitor înseamnă rezistență fizică și psihică. Să nu te doboare nici insuccesul, dar nici succesul. Până la sfârșit rezistă numai cine iubește cu adevărat arta. Compozitorul stă într-o “chilie “(camera de lucru, studio). Acolo, frecvențele - muzicienii le alintă spunându-le “note”, le-au dat și nume, ca să nu le uite - se combină savant și subliminal. Așa iau naștere cântece, simfonii sau alte “povești muzicale”. Fiecare sunet nou înseamnă o victorie pentru compozitor. Dar vine și momentul de foc când muzica iese din “chilie”, îmbrăcată de sărbătoare, încrezătoare în forțele ei de seducție, gata de luptă cu oricine. Pe termen scurt, câștigător este publicul (acceptă sau nu produsul). Atemporal este, însă, doar compozitorul.

A.F.: Ați fost întotdeauna perfect mulțumit de munca Dvs.?

A.E.: Nici unul dintre filmele la care am lucrat nu mi-a plăcut în întregime pentru că ideile iniţiale au fost demontate în anumite faze de producţie. Eu le-aş fi făcut altfel. Există însă cel puţin 5 minute în aproape fiecare film la care am lucrat, de care sunt mulțumit şi consider că acele minute înseamnă ceva pentru istoria cinematografiei româneşti. Sunt convins că o muzică bună de film trebuie ascultată și “desprinsă” de vizual. Când muzica nu are nevoie de această “cârjă“, când este suficient de complexă, elaborată, când are mister, când ea singură spune o poveste, atunci poate deveni o operă în sine, atunci vorbim de MUZICĂ.

A.F.: Ați cântat muzică de jazz cu o mare plăcere și, de fapt, ați deschis niște drumuri pentru acest tip de muzică.

A.E.: În 1977 am cântat într-o formație, prima formație de fusion din România. Liubisa Ristici (un sârb) cânta la sitar, Arif Jafri (un pakistanez) cânta la tabla și bansur, eu (un român) cântam la pian electric. În compozițiile pe care le interpretam, încercam să contopesc conceptual modurile indiene cu ehurile bizantine. Totul sub umbrela jazzului, a improvizației libere, a bucuriei de a cânta, dar bine structurată în timpul repetițiilor. Între compozitorii de muzică simfonică și cei de jazz sau pop este o relație, în România, un pic cam nefirească. Fiecare susține că muzica pe care o face este cea mai importantă. Și eu pot să spun că experimentul meu cu sitar, tabla, bansur și pian electric a fost important pentru vremurile alea, dar nu o fac. Fiecare creator de muzică e unic și are dreptate. Foarte multe căutări sonore din muzica simfonică au fost imaginate de muzicienii de jazz. Freejazzul este un exemplu. Muzica spectrală, minimalismul, sunt alte exemple. Energia, vibrația pe care muzica de jazz o degajă este foarte importantă. Compozitori importanți, foarte importanți, ai istoriei muzicii s-au raportat la jazz. Au compus în acest stil, așa cum au înțeles ei jazz-ul, și chiar se lăudau că au putut descoperi mijloacele de expresie proprii jazzului.

A.F.: Iar de la jazz la muzica electronică…?

A.E.: Radioul a jucat un rol important în apropierea mea de muzica electronică. E vorba de posturi de radio precum Voice of America, Europa Liberă sau Radio Luxemburg. În playlisturile acestor radiouri existau primele muzici electronice, muzică de jazz sau muzică simfonică experimentală. Apoi compozitorii români au început să călătorească lucrând în cele mai importante două studiouri de muzică electronică din Europa, Paris și Darmastadt. Unul dintre aceștia a fost profesorul meu de compoziție, Aurel Stroe. E mult să spun că am fost prieten cu Maestrul Stroe, dar îl admir ca om și creator. Maestrul m-a ajutat în obținerea bursei din America. Hosanna in excelsis.

A.F.: Ce v-a atras la muzica electronică?

A.E.: Apariția sintetizatorului este, într-un fel, ca destin, asemănătoare construcției și apariției clavecinului. Un instrument nou, o altă sonoritate, un timbru nou. Lucrări compuse numai pentru mediu electronic și-au facut repede loc

în opusurile compozitorilor printre care și ale mele. Evoluția calculatorului, tehnologia VST, scrierea unor softuri sofisticate pentru muzică sau mixaj/editare muzică, studiourile din ce în ce mai performante, toate aceste lucruri transformă muzica electronică într-un gen bine personalizat, practicat de foarte mulți compozitori, amatori sau profesioniști, și din ce în ce mai acceptat de marele public.

A.F.: Ce muzici vă plac?

A.E.: Ascult cu aceeași bucurie orice muzică. De la world music la Bach, de la muzică gregoriană la Lady Gaga, de la Stravinsky la jazz sau epic music. Ideea de găsi "un compozitor ideal" este pentru mine o simplă sintagmă: "A mă cunoaște", care, de fapt, înseamnă două lucruri: 1 – a mă analiza pe mine sau 2 – a avea un model! Răspund, așadar, la cele două puncte: 1 – fiind vorba de mine însumi sunt îngăduitor și 2 – pot deveni epigon.

A.F.: Găsiți răspunsuri pentru orice, în muzică?

A.E.: Muzica nu îmi oferă toate răspunsurile, dar mă ajută să formulez mai limpede anumite întrebări. Prin muzică mă familiarizez cu propriile mele confuzii. După ce termin de scris o muzică sunt mai liniștit, dar nu neapărat mai lămurit. Arta compoziției nu te vindecă și nu-ți oferă semnul pe care îl cauți, dar te ajută să-ți conturezi limitele și, mai ales, îți dă dreptul să treci la următoarea întrebare.

A.F.: Ați compus muzica pentru filmul "Mircea cel Mare", considerat o peliculă de propagandă. Există vreo legătură între muzica compusă de Dumneavoastră și această etichetare?

A.E.: Am compus această muzică pentru că eram compozitor de muzică de film. Dacă același film, istoric, se făcea la Hollywood, ar fi trebuit să refuz? La fel cum și Tiberiu Olah a scris muzica pentru "Mihai Viteazul", o muzică inovativă, admirabil orchestrată, bine montată pe film și singura care după premiera filmului a putut fi transformată într-un poem simfonic, sau cum Theodor Grigoriu a compus muzica pentru "Dacii", "Ștefan cel Mare", "Burebista", etc. Niciuna dintre aceste muzici nu poate fi considerată, niciodată, de propagandă. Compunând muzica la filmul "Mircea" am putut să înregistrez cu o formație de 180 de oameni! 100 instrumentiști în orchestră și alți 80 de coriști (cor mixt și cor de copii). Repet, o sută optzeci de oameni. Nu puteam rata această experiență: orchestră mare combinată cu mediu electronic. Practic e primul demers de

sound design în cinematografia românească și totul se întâmpla în 1988. Mai mult, la invitația lui Horia Andreescu, care a dirijat atunci muzica, am reușit să compun a doua suită/poem simfonic de muzică de film din România, dupa maestrul Tiberiu Olah (s-au cântat de curând fragmente, într-un concert la Ateneul Român). Muzica scrisă de mine nu are legătură cu propaganda. Inițial, nici filmul nu avea legătură cu propaganda; era un film istoric despre un conducător important din istoria României, la fel ca Mihai Viteazul sau Ștefan cel Mare. După multele vizionări, apele s-au tulburat dar, repet, muzica e muzică, nu are nici o legătură cu propaganda.

A.F.: Care sunt etapele scrierii muzicii de film? Citiți scenariul înainte și vă construiți temele muzicale pe baza impresiei personale asupra acțiunii?

A.E.: Niciodată nu citesc scenariul tocmai din motivul că eu îmi imaginez ceva iar mai apoi când văd ce a făcut ulterior regizorul am un șoc! Primul pas este să îl pun pe regizor să îmi povestească iar eu încep să-l descos: dar aici cum faci, dincoace cum procedezi...? Din fericire, am participat încă din facultate la procesul de editare și știu cum se face, lucru care mă ajută foarte mult pentru că îmi pot monta singur imaginile. După ce îmi fac o părere pe baza a ce-mi spune regizorul, mă concentrez foarte mult asupra imaginii, luminii, ”picturii”. Cum e ”pictura” asta așa trebuie să fie și muzica. Muzica se subordoneaza obligatoriu vizualului.

A.F.: Considerați că există legături între muzică și celelalte domenii artistice?

A.E.: Admir pictura. Am vizitat multe muzee. Ma reSimt când privesc un tablou. În conservator am fost coleg și prieten cu mulți studenți-artiști de la Arte Plastice şi Teatru. La sala de operă din Conservator şi în foaier se făceau expoziţii de pictură și grafică. M-am împrietenit cu foarte mulţi pictori şi sculptori, mă duceam prin atelierele lor. Vorbeam despre muzică, film, teatru, pictură. Ne împrumutam cărți, discuri, totul cu un singur scop: să rămânem Europeni deși ne aflam la marginea Europei. Am văzut cum se pictează. Cu fiecare mișcare de penel se pune o culoare, o umbră sau o lumină pe un tablou. În liniște, fără grabă, cu un scop precis, tabloul trebuia să fie cât mai perfect. La fel este și în muzică. Fiecare instrument este o culoare. Fiecare combinație de instrumente creează un sunet nou, ca și combinația culorilor pe o pânză. Asta se numește

știința orchestrației. Datorită vizualului am ajuns la cinema. Filmul este o altă artă de care m-am apropiat foarte mult. Este combinația perfectă între teatru, pictură și muzică. Nu degeaba se numește a 7-a artă.

A.F.: Care este părerea Dumneavoastră despre criticii de artă? Ce înseamnă un critic sever, onest?

A.E.: Nu înțeleg criticii care, după părerea mea, de cele mai multe ori sunt "artiști" ratați. Nu le înțeleg siguranța cu care emit judecăți de valoare sau spun cum trebuia făcut. Toată istoria artei povestește despre unii care au desființat creații majore ale istoriei. Dacă te iei după ce spun ei nu mai semnezi niciun contract cu un producător. Aș fi curios să văd un film, să ascult o muzică, să văd un spectacol de teatru, să privesc un singur demers artistic imaginat de un critic! Pledez pentru "teoreticianul de artă". El este cel care disecă OPERA, căutând toate resorturile care generează artisticul iar nevoie de acești teoreticieni există atât în rândul artiștilor cât și în rândul publicului.

A.F.: Câte "roluri" poate îndeplini un muzician și cât de mult se transformă arta lui odată cu ieșirea la rampă?

A.E.: Compozitorul inventează muzici. După ce a terminat de scris, muzica devine un bun public. Dirijorul şi interpreţii traduc cu personalitatea lor semnele muzicale. Fiecare interpretare înseamnă plusuri sau minusuri. Este vorba despre o relativitate a unor vibrații. Masa și Energia, o formulă care spune totul! Ora astrală s-a consumat, eventual, în momentul compoziţiei. Daca se întâmplă și când se împlineşte produsul final, în momentul imprimării sau concertului, atunci e cu atât mai bine.

A.F.: Ce face Adrian Enescu când nu compune sau nu se află în studio?

A.E.: Sunt un mare iubitor de rugby. Mă duc la multe meciuri pe stadion. Mă relaxez. Mă gândesc la multe lucruri când sunt în tribune. Îmi place filosofia acestui sport. Când un jucător pleacă la atac, în urma lui sunt alți 14 care, la nevoie, vor sări să îl apere și să îl susțină. Un jucător nu poate fi atacat decât dacă are mingea și privit în față. Dacă nu se respectă această cutumă se acordă fault. (Apropos, îmi place lucrarea "Rugby" compusă de Arthur Honegger).

A.F.: Sunteți un admirator al lui Shakespeare. Cât de actual este el acum, în societatea contemporană?

A.E.: Îmi place Hamlet pentru că nu înseamnă numai Anglia secolului XVII, nu înseamnă numai Shakespeare. Hamlet e prezent în orice societate, din toate timpurile, pe toate nivelurile de civilizație și educație. Hamlet e un clișeu, un idol, un model. Cel mai mult din Hamlet/Shakespeare îmi place monologul de la începutul actului 3. Am compus și o piesă corală pe acest text: "N-o să fie azi, poate fi mâine, n-o să fie mâine va fi azi, dacă tot nu știi ce lași în urma ta. Oricum când va fi, va fi să fie. De rămâi sau pleci o clipă mai devreme, să fii gata oricând". Nu există muzică pe care un instrument sau mintea omului să nu o poată imagina. Cel puțin eu asta cred. Dar pot exista minți "speciale" care au nevoie de alte "unelte". Depinde ce verb vrei sa conjugi, a fi, a avea, a imagina. Hamlet/Shakespeare spunea simplu, "A fi sau a nu fi…".

A.F.: Ce "ingrediente" are o muzică de calitate, o muzică rezistentă la timp și spațiu?

A.E.: Eu nu sunt un ascultător obișnuit de muzică. Dacă îmi place o linie instrumentală sau un pasaj dintr-o muzică, le ascult până înțeleg sensul. Pe verticală muzica are multe componente. E fascinant să le descoperi și să încerci să înțelegi toate codurile pe care compozitorul le-a pus în paginile muzicii sale. Dacă Spectacolul-Poveste nu te ia cu sine într-un vârtej de senzații generate de iureșul aproape subliminal care îți traversează retina, auzul și conștiința, intersectându-se iar și iar în dimensiunea eternei căutări, eu zic că Spectacolul-Poveste e ratat.

Eu cred că geniul este cel care trece testul timpului. Este cel care are puterea de a asimila, concluziona și a da un nume unic unui munte de informații pe care le-au adunat multe minți aflate peste linia medie de IQ. Geniul este cel care reușește să scaneze aproape toate detaliile și creează o capodoperă.

A.F.: Care este viitorul muzicii de film în România?

A.E.: Din păcate, în România nu mai există meseria de compozitor de muzică de film. În acest moment nu mai există muzică de film și acest lucru persistă pentru că asta se vinde. Ceea ce nu se conștientizează este faptul că muzica are puterea de a transmite subliminal ceea ce nimeni și nimic nu poate. Sigur că și liniștea are puterea de a tensiona, de a amplifica încărcătura chiar spre un tip de demență... dar cât să

dureze asta? Viața e făcută din sunete, oricâtă liniște ar exista și de oricâtă liniște am avea nevoie, viața există prin sunete.

Spuneam mai demult că ”muzica dezvăluie imaginea într-un mod diferit, ca într-un scenariu paralel; ea face ca spațiul din jurul tău să capete o altă dimensiune. Muzica întotdeauna te ajută să vezi lucrurile și din altă perspectivă pentru că deschide orizonturi. Asta e frumusețea muzicii – are putere, vibrație. Are o energie aparte indiferent de genul muzical, ăsta este marele ei farmec!”

A.F.: Vă mulțumesc

SUMMARY

Andra Fraţilă
Dialogue with Adrian Enescu

Adrian Enescu: I discovered music on my own. Everything that was rhythm and sound fascinated me. I remember standing on Basarab Bridge and listening to the polyphony created by the rhythm of the train wheels, the steam of the engines, the low or shrill hisses, people’s murmur and the noise of the cars. Shortly afterwards I became the conductor, soloist and composer of this ensemble. I love polyphony, I cannot conceive the idea of music without the diversity and independence of the voices that make it up. I have a strong bond with the city, with the urban crowd, with its sophisticated, bizarre, unpredictable polyphonies. When it’s quiet I go crazy. My inner clock was programmed for ‘polyphony – a triumph of sound’. I chose to write music because ‘sounds’ are a collection of stories told in a seductive voice, and they are full of magic, charm and audacity. I keep coming back to writing music, as to a necessary penance, as to the primary source in which sounds unleash circles of meaning, like a rock dropped into water. Music does not give me all the answers, but it helps me formulate certain questions more clearly. Through music I grow familiar with my own confusion. After I finish writing a work I am calmer, but not necessarily more enlightened. The art of composing does not cure you and does not provide the sign you are looking for, but it helps you complete your limitations and, above all, it gives you the right to get to the next question.